

Idilă la Weimar

În trenul care o duce spre Paris, la 29 iunie, Martha are tot timpul să viseze la orele pline de pasiune pe care tocmai le-a trăit și să se înduioșeze cu privire la poemul iubitului ei, pe care îl găsește foarte frumos, căci la prinți, ca și la soldați, cel mai mic efort literar are ceva nevinovat și emoționant. Notează în carnetul ei: „Cuvântul adio ar fi prea trist de pronunțat, dacă nu am ști că Dumnezeu e cu noi și că timpul, care azi pare să ne despartă, ne va ajuta să ne reunim.”¹⁹⁶

Această reunire nu va întârzia, căci Martha i-a promis prințului că îl va revedea peste cincisprezece zile la Weimar. Se lasă pradă visului de fericire tainică cu atât mai multă plăcere, cu cât George nu e de față ca s-o enerveze cu proasta lui dispoziție sau să o revolte cu grosolănia lui. George a plecat la Stuttgart, dorind să comande la firma Benz o nouă mașină Mercedes. Martha e deci singură, legănată plăcut, în visele ei, de mișcarea trenului, dar o femeie frumoasă nu rămâne niciodată singură mult timp. Șeful trenului vine să anunțe că un domn, care a aflat de prezența ei, îi cere îngăduința să ia dejunul cu ea. Este vorba de Jules Cambon, ambasadorul Franței la Berlin, pe care Wilhelm al II-lea, care nu îl găsește de origine destul de aristocratică, ar dori să-l vadă înlocuit cu ducele de Rohan.

Parisul e pustiu în iulie, dar Martha apreciază calmul care îi îngăduie să viseze în liniște la prietenul îndepărtat pe care, printr-o anticipare imprudentă, îl numește deja *Prietenul III*, sperând că în curând tatăl său se va da la o parte pentru a-și lăsa fiul să devină Wilhelm al III-lea. Martha, atât de amatoare de literatură, a uitat celebra replică a lui Victor Hugo:

Nu, viitorul nu aparține nimănui...

¹⁹⁶ *Ibid.*, 29 iunie 1909.

De la Kiel, de la Berlin, ca și din alte locuri, sosesc din abundență scrisori și mai ales telegrame la adresa din rue Marceau¹⁹⁷, toate trădând tulburarea autorului cauzată de despărțirea lor. Scrisă sub imperiul emoțiilor de rămas-bun, prima scrisoare lasă să se înțeleagă că dacă împăratul și împărăteasa, cuceriiți de frumusețea tinerei prințese Bibescu, înțeleg admirația ferventă a fiului lor, prințesa Cecilia, în schimb, începe să o găsească exagerată. *Kronprinz*-ul o asigură cu can-doare că va încerca să explice soției lui situația pe care speră că aceasta o va accepta. Dornic să discute despre Martha cu cineva care îi împărtășește entuziasmul, a găsit în doamna Mott, americanca chiromantă, o ureche milostivă. Și aceasta se află sub farmecul ei, dar crede că Martha se îmbracă aproape ca o actriță. Astfel încât *Kronprinz*-ul îi recomandă să folosească aceeași croitoreasă ca și eleganta americană: pe Doucet.

În a doua scrisoare, din 2 iulie, îi povestește că soția unui ofițer, zărindu-i pe amândoi în balconul castelului de la Plön, îl întrebase pe unul dintre prietenii ei dacă prințul venise cu *Kronprinzessin*. Plin de tact, amicul îi răspunse că era vorba de prințesa moștenitoare a Greciei. În ciuda bănuielilor și a clevertirilor, se pare că neliniștea prințesei Cecilia nu a întârziat să se calmeze sau, cel puțin, că prințesa hotărâse cu înțelepciune să nu dea prea multă importanță situației, știind că soțul ei avea o inimă care se înflăcărează ușor, dar și că este superficial. „Am avut o lungă discuție cu Cecilia noaptea trecută“, îi scrie el la 2 iulie, „și s-a comportat foarte, foarte bine; vrea și ea să devină prietena dumneavoastră. Scrieți-i o scrisoare foarte amabilă, fiindcă sper că o să îi facă plăcere.“¹⁹⁸

Cele șase scrisori și paisprezece telegrame primite în cinci-sprezece zile de Martha de la *Kronprinz* dovedesc cu câtă nerăbdare e așteptată la Weimar, unde merge împreună cu

¹⁹⁷ Soții Bibescu au închiriat aici un apartament.

¹⁹⁸ Scrisorile *Kronprinz*-ului către Martha Bibescu. Fond particular.

George cu mașina. La trecerea frontierei, la 14 iulie, Martha nu își poate ascunde o tresărire de bucurie văzând șoimul german, simbolul noului ei destin, care face din ea sora lui Ganimed. *Kronprinz*-ul, care se găsește incognito la Jena sub numele de contele von Geldern, o întâmpină la Weimar pe 17 iulie. Martha cunoaște, în fine, cu câțiva ani întârziere, toate emoțiile unei dragoste romantice: „Plimbare la crepuscul pe urma pașilor lui Goethe. Îl aștept. Știu că la zece și jumătate va veni să ia masa cu mine. Ce mult îl aștept! Emoții, mâini înghețate, vocea care se oprește în gât. El este, el este. Fotografia mea purtată de el și arătată mie. Seara pe terasă. Tandrețe. Desfătare. «Parfumul dumneavoastră, mirosiți atât de frumos. Trebuie să mă pătrund de acest parfum pentru mult timp...» Greutățile pe care le-a întâmpinat pentru a veni să mă vadă.”¹⁹⁹

La 18 iulie pleacă amândoi cu automobilul să viziteze Jena. Complet subjugat, prințul se dovedește întreprinzător:

— Aș dori să vă sărut piciorul, o imploră el, lucru pe care nu l-am făcut cu nimeni, dar fiindcă vă iubesc atât de mult...

De data aceasta, privirile languroase, mâinile strânse, ca și promisiunile veșnice nu îi împiedică să discute politică. *Kronprinz*-ului nu îi place noul cancelar, domnul von Bethmann-Hollweg, care a succedat prințului von Bülow, dar se înțelege de minune cu domnul von Schön, ministrul Afacerilor Străine, ceea ce îl face să spere că va avea o oarecare influență asupra relațiilor internaționale.

Permisia prințului se încheia a doua zi. A trebuit deci să plece de la Weimar ca să își reia postul la regiment, cel al Husarilor Morții, în timp ce Martha se smulge cu durere din acest oraș, unde în memoria ei amintirea *Kronprinz*-ului o eclipsa pe cea a lui Goethe. Scena din balconul de la Weimar, de unde l-a văzut pe prinț îndepărtându-se, va rămâne unul din momentele luminoase ale vieții ei, temă a nenumărate evocări

¹⁹⁹ *Jurnal*, 17 iulie 1909.

orale sau scrise, în care grandoarea, poezia și adevărul se vor amesteca atât de bine, încât va fi greu să le mai deosebești. Cu timpul, unele fapte își schimbă locul sau data și sonetul dat la Plön se va lega de amintirea Weimarului. Șerban Sideri, unul dintre fideli Marthei la bătrânețe, se va mira să o descopere, cu mai puțin de un an înainte de a muri, încă ocupată să brodeze pe tema acestei idile: „La Martha ieri“, scrie în *Jurnalul* lui, la 10 decembrie 1972, „plină de energie, de istorii și de activitate... Se înșală miraculos. Dacă nu crede în valorile ei, atunci se înșală singură grozav, ceea ce e în fond același lucru. O las aferată în privința sonetului trimis de Kronprinz a doua zi după dineul de la Weimar. Schimbări ale istoriei pentru a o face conformă visului ei. Ce mai contează... Dar, cu excepția ei, cine își mai amintește de el? Nu a fost nici împărat și nici rege; dacă e pomenit vreodată e pentru a fi învinovățit. Dar Martha nu a uitat strălucirea și marea lui admirație.“²⁰⁰

Punctul esențial al acestei idile va fi obiectul controverselor al căror ecou mai persistă încă: a fost Martha Bibescu amanta *Kronprinz*-ului, așa cum au acuzat-o dușmanii ei la sfârșitul Primului Război Mondial? Sau nu i-a fost decât o prietenă foarte scumpă, cu atât mai disprețuitoare față de ceea ce se spunea despre ea, cu cât se știa inocentă? Lectura corespondenței ei cu *Kronprinz*-ul nu îngăduie să tragi concluzia unei legături carnale. Deseori puerile, scrisorile Alteței Regale sunt cele ale unui tânăr soldat tocmai ieșit de la școală, adresate tinerei fete a visurilor lui și căruia un părinte pretențios îi va refuza mâna. Mai târziu, după Marele Război, tonul scrisorilor se va schimba, căci *Kronprinz*-ul, maturizat de încercările grele, va vedea cu totul altfel lucrurile și va da prioritate problemelor politice față de cele ale fericirii personale. Unele scrisori fac onoare caracterului și judecății sale, dar pe atunci amintirea zilelor idilice de la Kiel și Weimar se va șterge aproape complet

²⁰⁰ Șerban Sideri, *Jurnal*. Inedit.

pentru el. Spaima prezentului va anula trecutul!

Cu câțiva ani înaintea morții, Martha Bibescu va spune fără îndoială adevărul în privința relațiilor cu *Kronprinz*-ul, căci în *Jurnal* rămâne sinceră, apreciind că adevărul și-l datorează doar sieși... În februarie 1966, poate pentru că un jurnalist sau un vizitator a evocat legenda dragostei ei cu *Kronprinz*-ul, Martha scrie: „Gurile rele au spus că mi-a fost amant. Nu este adevărat. Nu am fost niciodată metresa lui. A fost cu totul altceva. Dar cui s-o spun? Nimeni nu m-ar crede dacă aş spune-o. Dragostea cavalească e un sentiment care nu mai are valoare, la fel ca aurul și ca monedele antice. Nu mai au curs, indiferent cât sunt de frumoase. Aceste piese devin desuete înainte de a deveni medalii. După aceea capătă o altă valoare. La fel se întâmplă și cu un sentiment care nu mai are curs și despre care cei mai mulți dintre oameni au încetat să creadă că mai există. Și totuși, am avut experiența acestui sentiment cu fiul împăratului, care ar fi putut deveni împărat și nu avea să fie, din nenorocire pentru el și pentru mine, pentru soarta Europei și a lumii. Mă întorc la acest sentiment și am să mă întorc fără încetare. Nu există o altă interpretare în afara celor istorisite de mine.”²⁰¹

Pentru moment, spațiul și timpul nu au slăbit acest sentiment atât de rar. Și Martha încearcă iluzia de a domni asupra unui imperiu, domnind asupra unui om.

Revenirea la realitate...

Evitând Parisul, pustiu în acea perioadă, cuplul Bibescu revine la Posada trecând prin Viena, unde Martha găsește o telegramă a *Kronprinz*-ului, precum și un răspuns la scrisoarea trimisă de ea înainte de plecarea din Weimar. Așa cum a dorit

²⁰¹ *Jurnal*, 6 februarie 1966.

el, Martha îi scrisese „o scrisoare amabilă“ prințesei Cecilia care, îi spune prințul, fusese foarte emoționată. Din această scrisoare a *Kronprinz*-ului, ca și din cea pe care i-o adresează de la Berlin la 6 august, se poate deduce că Martha s-a preocupat de formația lui intelectuală, destul de neglijată până atunci, cel puțin în privința literaturii franceze. Martha îi trimite o lucrare a doctorului Le Bon, unde noul elev crede că a găsit unele repetiții, un roman de Anatole France, ale cărui descrieri îl plictisesc și, în fine, *Memorialul din Sfânta Elena*, lectură instructivă pentru un viitor suveran.

E de altfel singura carte pe care prințul o găsește destul de interesantă pentru a o adnota. Îi mărturisește că operele prea intelectuale îl adorm și că le preferă pe cele scrise cu fraze scurte. Peste o lună îi va lăuda, ca modele ale geniului, un roman de Elynor Glyn, *Elizabeth visează America*, pe care îl socotește de primă mână și i-l recomandă ca lectură... Nefericitul! Martha ghicește, citind aceste rânduri, că spiritul prințului va întâmpina unele greutăți pentru a se afla la același diapazon cu al ei.

În toropeala verii de la Posada, Martha își savurează fericirea, încercând să ghicească viitorul, un viitor confuz încă, dar cu siguranță strălucitor. „Iubesc un războinic, ca Briseis“, notează ea cu mândrie, amintindu-și că tânăra preoteasă de la Lirnes, luată prizonieră de Achile, se îndrăgostește de răpitorul ei. „Pentru prima oară în viață“, scrie ea în *Jurnal* la 3 august 1909, „mă bucur de semnele toamnei... Eu, care dorisem să opresc toate verile trecute, o alung pe aceasta: «Du-te, căci toamna îmi readuce speranța, iar iarna, pe care o uram, pare să conțină promisiuni incerte și divine...»“

Fiecare telegramă, fiecare scrisoare a *Kronprinz*-ului întreține această exaltare care uneori ajunge mistică, căci la Martha cultul eroului capătă un aspect religios. Cărțile sfinte îi furnizează referințe. Cititoare asiduă a Bibliei, a lui Pascal și Emerson, îi citează pentru a marca acest itinerar sentimental: „Îmi vindecă

sufletul. Mă conduce, din pricina numelui său, pe cărări drepte“ sau „Mă gândesc la el până la saturație“ (*Imitația lui Isus Hristos*). Aflând că la 30 septembrie, la Palatul de Marmură i s-a născut *Kronprinz*-ului un al treilea fiu, Hubertus, Martha marchează evenimentul printr-un citat din *Cântarea Cântărilor* lui Solomon: „Iubitul meu e alb și rumen. Se distinge între o mie, între zece mii.“ Viitorul dinastiei pare asigurat din plin, dar, ca o femeie îndrăgostită, se neliniștește mai mult în privința tatălui decât a fiului. Duce o viață atât de primejdioasă? Nu a făcut oare un zbor de încercare cu Orvil Wright? Execuția anarhistului Ferrer în Spania nu riscă oare să provoace drept represalii atentate împotriva membrilor familiilor domnitoare?

Obligațiile domestice, căci prințesa Valentine le-a trecut pe ale ei în seama Marthei, îi distrag atenția de la temeri. La începutul lui septembrie primește la Posada vizita prințesei Lucien Murat, fiica ducesei de Rohan, iar apoi, la sfârșitul lui octombrie, pe a aviatorului Louis Blériot. Acesta tocmai a intrat în istorie efectuând la 25 iulie 1909 prima traversare a Canalului Mânecii cu avionul său „mai greu decât aerul“. Recunoscător lui George Bibescu de a-l fi susținut în primele încercări, îi promisese că, în caz de succes, va începe în România turneul de demonstrații. Avionul în care a învins Canalul Mânecii sosește cu trenul la București, adus în piese detașate. Blériot zboară cu avionul remontat la 30 octombrie deasupra hipodromului de la Băneasa, provocând un entuziasm ardent.

Aeronautica joacă un rol tot mai important în viața lui George Bibescu, partizan din copilărie al aparatului „mai greu ca aerul“ și încântat să vadă acum că evenimentele i-au dat dreptate. Asta îl face să fie binedispus. Martha îl întovărășește docilă pe diferitele câmpuri de curse unde se desfășoară zborurile de încercare. Întrucât soțul o lasă liberă să corespundă cu *Kronprinz*-ul, poate să se lase în voia fanteziilor care, de fapt, nu o plictisesc, căci, pasionată de glorie, nu rămâne indiferentă

la cea pe care o obține George din cucerirea aerului. Exaltării permanente din iulie îi urmează, la venirea toamnei, o oarecare neliniște datorită nemulțumirii prințului, provocată de o scrisoare necugetată pe care ea i-a adresat-o prințesei Cecilia. Această gafă cauzează un răspuns dojenitor: „În primul rând, trebuie să vă spun că nu sunt încântat deloc de lunga scrisoare trimisă Ceciliei asupra «problemei femeii». Cecilia mi-a arătat scrisoarea și mi-a cerut părerea. Am fost foarte surprins, fiindcă am crezut că m-ați înțeles în privința acestui subiect. Ascultați-mă: e o tactică foarte greșită să mă faceți să gândesc rău despre femei și să credeți că asta o să mă împiedice să mă angajez în vreo aventură serioasă. Asta nu poate avea decât efectul opus. Ar însemna să disprețuiesc inteligența femeilor mai mult decât o fac acum și să cred că nu sunt bune decât pentru plăcerea mea fizică. Înțelegeți? Nimeni pe lume nu o să mă influențeze asupra subiectelor serioase și nimeni nu va avea o influență asupra mea, dacă nu i-am acordat-o de bunăvoie. De pildă, nu sunt sigur că într-o zi, o femeie deosebit de frumoasă și de atrăgătoare nu mi-ar putea suci capul și să mă posede, dar și în clipele cele mai exaltate ea nu o să mă poată face să spun ceea ce nu vreau să spun. Aici vă înșelați în scrisoarea dumneavoastră și Cecilia a înțeles bine acest lucru, fiindcă mă cunoaște în adâncime.”²⁰²

Această punere la punct, care arată că Martha a mers prea departe, nu pare să fi răcit sentimentele prințului față de ea, căci, dacă scrisorile sunt mai puțin numeroase, telegramele continuă în aceeași cadență.

La începutul lui decembrie, Martha îl întovărășește pe George la Pau, unde întâlnirea aeronautică de pe data de 9 decembrie are un mare succes: „De fiecare dată când un avion se ridică peste linia orizontului, nu îmi vine să îmi cred ochilor...”, mărturisește ea. La Pau, George Bibescu își va căpăta brevetul de pilot, unul

²⁰² Scrisoare în engleză, traducerea autorului. Fond particular.

dintre primele ale aviației civile. Astfel, anul 1909 se încheie printr-un nou succes Bibescu, prevestire fericită pentru 1910. Marthei îi vine să creadă că Cerul a devenit complicele ei când, la începutul lui ianuarie 1910, află că soțul ei trebuie să meargă la Berlin pentru a-i însoți pe prințul Ferdinand și prințesa Maria, aflați acolo în vizită oficială. Reușește să îl vadă pe *Kronprinz* în particular la 20 ianuarie, dar acesta o previne că la dineul de gală de a doua zi, la Potsdam, nu va putea, din păcate, să se ocupe de ea. "Am să vă arăt indiferență", îi spune el, „dar trebuie să știți că asta nu înseamnă nimic.“

Lucrurile se petrec astfel dar, în momentul toasturilor, *Kronprinz*-ul va ridica totuși paharul în cinstea prințesei Bibescu, ceea ce o consolează puțin de rezerva lui aparentă. După ce ascultă câteva bucăți muzicale, convivii asistă la proiectarea unui film și, în întuneric, prințul se așază alături de ea, în timp ce în spatele lor, trei prieteni, prinții von Pless, von Salm și Schönburg formează un paravan.

În ciuda acestei întâlniri nesperate, Martha simte o oarecare schimbare în raporturile lor. Dacă nimic nu s-a schimbat cu adevărat în purtarea prințului, Martha a trecut de la siguranța radioasă din timpul verii la o vagă neliniște asupra permanenței sentimentelor omenești. Minunata încredere de odinioară a cedat locul incertitudinilor atât de mult, încât se îndoiește cu spaimă nu numai de viitor, dar și de trecutul destul de apropiat și pe cale de a deveni ireal: „Oare am trăit un basm?“, scrie ea la 15 februarie. „O lume transfigurată, minunată, o lume a iluziilor în care s-a schimbat pentru totdeauna închipuirea unor copii. Totul e brusc în această lume, răul și binele, fericirea sosește cu o repeziciune atât de mare și cu ocolișuri atât de neașteptate, încât ți se strânge inima când prințul intră la Frumoasa din pădurea adormită și o trezește fără nicio precauțiune din somnul ei de o sută de ani...“ Silită să se ocupe de fiica ei bolnavă, Martha îi citește basmele lui

Perrault și e surprinsă să găsească în ele, la fel ca în textele sfinte, coincidențe frapante cu propria ei situație: „Nu mai pot să citesc povestea Cenușăresei fără să nu îmi vină lacrimile în ochi. Toți voiau să fie altcineva și totuși el își repetă cu încăpățănare în adâncul sufletului și din prima clipă: «Ești singura persoană, ești unica.»”²⁰³

Așa cum a observat atât de bine Eliza Brătianu, Martha vrea cu orice preț să reușească în viață și refuză să se lase descurajată de melancolia care îi pătrunde în suflet. Astfel încât ia hotărârea să se lupte pentru a păstra această dragoste: „Cred că pentru a păstra intactă fericirea”, scrie ea la 10 februarie 1910, „trebuie să muncești zilnic, continuu, fără zăbavă. Poate că atunci când ai făcut un mare efort pentru a atinge fericirea, îți închipui că poți sta liniștit. Greșeală! Pentru a iubi, pentru a fi iubită, pentru ca să fii crezut că iubești, simt că e nevoie de o muncă veșnic reluată. Nimic nu este o dovadă definitivă, nimic nu este un punct obținut pentru totdeauna... Sunt într-o stare de agitație constantă, de veghe, dar sunt convinsă că o merită...”

La data de 10 februarie 1910 putem să ne întrebăm dacă hotărârea îl vizează cu adevărat pe prințul moștenitor al Germaniei, care, fără îndoială, nu va fi niciodată liber, sau mai degrabă pe prințul de Beauvau-Craon, care, foarte îndrăgostit de ea de peste un an, vrea să o facă să divorțeze de George pentru a se căsători cu el.

²⁰³ *Jurnal*, 15 februarie 1910.